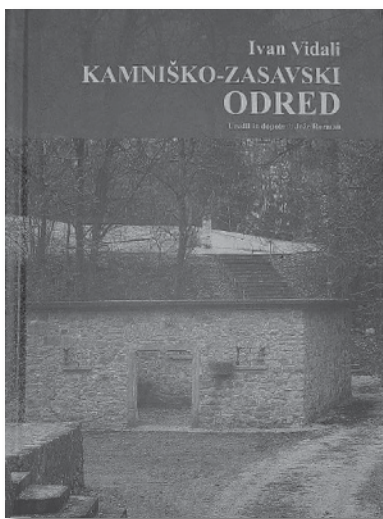

predstavljajo padli oziroma umrli partizani, medtem ko je 22 odstotkov žrtev padlo med služenjem v okupatorjevih (para)vojaških formacijah. Po vojni je avtor naštel 133 žrtev (oziroma dobrih 11 odstotkov).

Na koncu avtor našteje tudi oblike partizanskega delovanja na tem območju, pri čemer zabeleži »najmanj 275 vojnih dogodkov (brez požigov poleti 1942 in brez večine likvidacij ter brez bojev po končani vojni)«. Našteje 41 diverzij na industrijsko-energetske obrate, 60 diverzij na komunikacijske povezave, 116 neposrednih spopadov, 11 zased, 18 napadov na postojanke oziroma naselbine, 8 večjih mobilizacijskih akcij in 15 večjih oskrbovalnih akcij, nekajdnevne frontalne bojne spopade v avgustu 1944 in štiri primere požigov oziroma miniranja planinskih koč in občinskega urada. Zaradi partizanskih akcij avtor ocenjuje, da je na strani okupatorja padlo najmanj 112 pripadnikov (oziroma podpornikov), medtem ko je na tem območju padlo najmanj 200 partizanov. Posledično »dobimo razmerje nekoliko manj kot 1 : 2, torej sta na enega padlega aktivnega pripadnika okupacijskega aparata padla dva partizana«. Knjigo zaključuje poimenski seznam žrtev na območju Mežiške doline in Dravograda, pri čemer so žrtve razporejene v številne skupine glede na njihov status oziroma vzrok smrti.

Avtor je z dotičnim delom nedvomno nadgradil dosedanja zgodovinopisni korpus del o tem delu Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej. Malce zahtevnejši bralci bi morebiti želeli še malo bolj sistematične oziroma poglobljene predstavitve okupatorjevih (para)vojaških formacij, ki so (stalno) delovale na tem področju, ter kazalo ali kazala enot, organizacij, krajev itd., ki bi olajšala iskanje po obsežnem delu.

Klemen Kocjančič

**Ivan Vidali in Jože Rozman, ur.,
Kamniško-zasavski odred.**

Domžale: samozaložba, 2018,
424 strani

V samozaložbi je leta 2018 izšla monografija o Kamniško-zasavskemu odredu, enem izmed odredov, ki do sedaj ni bil predmet večjih zgodovinopisnih del, kljub njegovemu pomenu med drugo svetovno vojno. Jedro knjige predstavlja rokopis o odredovi zgodovini, ki ga je leta 1989 napisal prof. Ivan Vidali (1923–1990), nato pa ga je od leta 2015 urejeval in nadgrajeval Jože Rozman, profesor sociologije in univerzitetni diplomirani politolog obramboslovec.

Prihodnje operativno območje odreda je bilo po aprilski vojni leta 1941 razdeljeno med Italijo in Nemčijo, pri čemer je najkrajšo povezavo med Spodnjo Štajersko in Ljubljansko pokrajino sekala reka Sava, kar je oteževalo prehode partizanov med tema dvema pokrajinama. Zaradi prisotnosti drugih komunikacijskih povezav (ceste in železnica med Ljubljano in Mariborom) je bilo to območje pomembno tudi za okupatorja, ki je imel tu nameščene sile, še posebej po začetku narodnoosvobodilnega gibanja po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo junija 1941. Vse to je oviralo partizane, ki so tu primarno pošiljali mobilizirane Štajerce na Dolenjsko, medtem ko so v obratno smer pošiljali potrebno oborožitev in opremo, da ne omenjamo (stalnih) kurirskih povezav.

Nemški okupator je na omenjenem območju že v prvem mesecu okupacije izgnal učitelje in duhovnike, čemur so nato sledili še preostali predstavniki inteligence in nekateri politični aktivisti. Sledila sta množično deportiranje lokalnega prebivalstva z 20 km širokega pasu ob meji z Ljubljansko pokrajino in tudi uvedba vojaške obveznosti.

Za delovanje na območju okrajev Kamnik in Litija je bil 14. januarja 1943 na Lesu ustanovljen Kamniško-savinjski odred, ki je bil prvotno sestavljen iz Kamniškega, Zasavskega in Savinjskega bataljona. Že 19. januarja je Nemcem uspelo obkoliti Kamniški bataljon in povzročiti občutne izgube (22 padlih, 18 ujetih in 14 ranjenih), bataljon pa se je do konca meseca nato izmikal nadaljnjim okupatorjevim poskusom uničenja. Kljub novim okupatorskim akcijam proti odredu leta 1943 se je ta kadrovsko krepil in izvajal napade na okupatorjeve pripadnike, dokler niso Kamniško-savinjskega odreda avgusta 1943 uporabili za jedro novoustanovljene 6. udarne brigade Slavka Šlandra, ki je nato odšla na Dolenjsko.

Posledično so na tem območju preostale le politične organizacije Osvobodilne fronte in Komunistične partije Slovenije, dokler ni bila 3. januarja 1944 ustanovljena Kamniško-zasavska (terenska) četa, ki je začela sabotažne akcije. Njeno delovanje je bilo močno prizadeto po porazu v vasi Oklo 24. februarja tega leta, ko je v boju padlo 57 partizanov, 28 pa je bilo ujetih (od okoli 100 partizanov). A tudi to ni zavrlo nadaljevanja partizanskega delovanja na tem področju, ki je nov vrh doseglo z ustanovitvijo Kamniško-zasavskega odreda 15. februarja 1944.

Novoustanovljen odred je imel dva bataljona (vsak je deloval na drugem bregu Save; prvi na Dolenjskem in drugi na Štajerskem) ter minersko četo za napade na železniški progi Laze–Zidani most in Zidani most–Celje. Čez deset dni je bil (ponovno) ustanovljen še štab 4. operativne cone, ki je bil podrejen odredu.

Vse do konca vojne je odred izvajal svoje operativne naloge: pomoč pri transportu oziroma prenosu mobilizirancev, oborožitve in vojaške opreme med Dolenjsko in Štajersko in napade na lokalne okupatorske sile. Med drugim je odred sredi oktobra 1944 sodeloval pri prečkanju Save (čez most) z operativnim štabom 6. in 11. brigade, ki je bil z obema brigadama poslan na Štajersko, kar predstavlja »edinstven primer takšnega sodelovanja partizanski[h] brigad v NOB na celotnem območju takratne Jugoslavije«.

Avgusta 1944 je bila na operativnem območju obreda ustanovljena Komanda vojnega področja Moravče, ki je izvajala zaledno (vojno) službo, primarno na gospodarsko-ekonomskem področju. Naslednji mesec je bilo ustanovljeno še Kamniško-zasavsko vojaško območje. Pozneje je bil odred tarča več nemških akcij, pri čemer se je uspešno umikal. Novo tragedijo je doživel 8. februarja 1945 na Veliki planini, ko je bil razbit njegov 1. bataljon, a je kljub temu nadaljeval svoje delovanje vse do konca druge svetovne vojne.

Konec monografije predstavlja pregled pomožnih služb in drugih organizacij v sklopu Kamniško-zasavskega odreda ter partizanskega letališča pri Rečici v Zgornji Savinjski dolini. Priloženi so še priloge glede številčnega stanja in oborožitve odreda, sezname pripadnikov odreda, aktivistov OF/KPS in pregled pomembnejših vojnih dogodkov.

Monografija predstavlja pomembno dopolnitev nabora zgodovinopisnih del o enotah NOV in POS. Pomen dela v določenem vidiku vseeno omaje slabo obdelana analiza (oziroma identifikacija) okupatorskih enot, ki so delovale na tem območju, skupaj z nadaljevanjem zgodovinsko napačnih trditev o teh. Ena izmed takih napačnih trditev je, da »so Nemci na Štajersko premestili dve diviziji SS, in sicer 31. prostovoljsko divizijo SS in 14. divizijo bojnih grenadirjev ter ju nato združili v 14. prostovoljsko divizijo SS ‘Galizien’«.

Klemen Kocjančič

Jelka Piškurić, »Bili nekoč so lepi časi.« Vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma.

Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2019, 423 strani

Jelka Piškurić se je v monografiji, ki je izšla v zbirki Razpoznavanja, osredotočila na družbene procese socialistične modernizacije v Ljubljani in njeni okolici. Še posebej jo je zanimalo, kako so procese doživljali njeni prebivalci, zato se je v raziskavi oprla na ustne vire. Z naslovom *Bili nekoč so lepi časi*, verz si je sposodila pri glasbeni skupini Agropop, je poskušala zajeti osrednjo misel, ki je združevala spomine njenih sogovornic in sogovornikov. Namen monografije pa je bil poleg spominov orisati tudi zgodovinski razvoj

Ljubljane in njene okolice. Avtorica je gradivo za svoje delo črpala tudi iz medijev – *Ljubljanskega dnevnika* in občinskih glasil petih ljubljanskih občin (*Dogovorov, Javne*